

FA. Foll 005.328

ORATIO

DE LECTIONE ET IMITATIONE VETERUM CLASSICORUM

NECESSARIO ADHIBENDA

HABITA

AD SENATUM ET ACADEMIAM

VALENTINAM

XV. KALENDAS NOVEMBERIS ANNI MDCCCXIX.

A BONAVENTURA PRATS

SOCIETATIS JESU PRESBYTERO

EDITA

EX DECRETO ET IMPENSA

EJUSDEM PERILLUSTRIS VALENTINI SENATUS.

VALENTIAE EDETANORUM:

EX OFFICINA BENEDICTI MONFORT, EJUSDEM PERILLUST.
SENATUS TYPOGRAPHI.

PERILLUSTRI
VALENTINO SENATUI

BONAVENTURA PRATS É SOCIETATE JESU

PERPETUAM FELICITATEM PRECATUR.

Socratem olim accepimus, *Perillustri*
Valentine Senatus, septem illis Graeciae
Sapientibus non minorem et ipsum Sa-
pientem, quum videret Sophistarum exa-
mina, post illorum septemvirorum aeta-
tem, in utramque continentem Graeciam,
insulas, et Athenas ipsas Atticas, deci-
piendae juventuti, corrumpendis moribus,
sapientiae simulatione irrupisse; viam
excogitasse, qua illorum deceptiunculas,
arrogantiam, promissa fallacia, in aper-

to lumine collocaret , Patriae et virtuti consuleret , juventutem á praecipiti revocaret.

Quum enim , se nihil scire profiteretur ; ad ipsos , tamquam ad fontem aliquem Sapientiae , suavissima usus ironia , quasi quò doctior evaderet scilicet , interrogatiunculis , de rebus tamen gravissimis , accedebat.

Quumque illi quò se verterent non haberent , et luce clarius appareret , eos nulla re alia , nisi audacia et fallaciis abundare ; id quod reliquum erat , facile contingebat ; ut á popularibus , et discipulis ipsis tandem agniti , vulgo ab omnibus despicerentur.

Hac arte Socrates teterrima Sophistarum lue Graeciam universam feliciter perpurgatam reliquit.

Hoc ego eodem pacto , P. V. S. , quum viderem , hanc meam qualemcumque vo-

luntatem bonis studiis pro mea virili parte inserviendi, Tibi, bonisque omnibus non ingratham hactenus accidisse; hoc anno omnem operam huic rei maximè adhibendam putavi; ut propositis viis ad ea, quae superioribus annis tantopere laudaveram, obtinenda necessariis; Sophistarum nostrae aetatis, qui ab antiquis illis ne latum quidem unguem discedunt, deliramenta et nugae, partim ridendo

(..... quamquam ridentem dicere verum Quid vetat?) Horat.

partim serio et graviter insectando, quanta maxima possem dicendi vi, diluerem et propulsarem.

Quid enim sperandum relinquitur et Majestati Regiae, et Magistratibus Vobis, de recta adolescentulorum educatione diù multumque satagentibus; si tot curae, tot industriae, tot praemia, tot labores, haec omnia momento temporis,

*inflatīs Sophistarum promissis , et inepta
jactantia , vana reddantur ?*

*Nunc , quum hoc meum consilium
Tibi , P. V. S. , et verbis amplissimis,
et honestissimo Editionis decreto , non
displicuisse intelligam ; non possum non
vehementer laetari : Tibique meo, et meo-
rum Sociorum nomine, non etiam publicè
aeternam grati animi significationem o-
stendere.*

*Deus Opt. Max. , P. V. S. , pera-
manter rebus in omnibus consulat et Tibi,
et Urbi.*

VALE.

ORATIO.

Quod Orator clarissimus M. Tullius in III. De Oratore fatetur (1), se in senectute fecisse: ut, quemadmodum Roscius ille, et probitate morum, et arte sua clarissimus, ingravescente aetate, remissiores modos, et tardiores numeros, et tibicini et sibi fecisset; sic etiam ipse sibi á contentione, et celeritate dicendi temperaret: hoc idem eodemque pacto, Auditores Amplissimi, aetate jam fatiscente, lateribus parum firmis, et quòd, pectore male affecto,

.....*Vox quoque Moerim*

Jam fugit ipsa; Virg.

hodierna die apud vos mihi esse censeo faciendam. Dabo igitur operam, ut, sepositâ illâ ingenti animi, vocisque contentione, quâ superiori tempore usus sum; sedatiori tandem (si tamen id semper commode fieri poterit) dicendi genere utar. Ita et egregio Horatii documento,

Solve senescentem maturè sanus equum, ne

Peccet ad extremum ridendus, et ilia ducat, (2)
paruero; et viri, in omni re Politica summi, Aristotelis ad senes monitis, obtemperavero. Atque, ut verum fatear, fuerat initio animus, Viri clar., propter susceptam quamdam, apud quemdam (non certè ex vestro numero) superiore oratione offensiunculam; nè quemquam omnino mortalium di-

cendo voluisse laedere, videri possem : mens fuerat, ut dixi, initio (risum teneatis amici?) de Luna apud vos lenissimè, et suavissimè verba facere. Erant etiam mihi non pauca, nec trita satis, nec contemnenda, quae vobis de Luna narrarem: sed, praeter Plutarchum (3) huic rei apprimè utilem, reliqui, quibus mihi opus erat ad hanc rem, libri, ii scilicet ad manus non fuerunt. Quapropter aliò me verti: ut, quoniam tribus superioribus annis de Humaniorum omnium Studiorum amplissima dignitate, utilitate maximâ, necessitate etiam, multa dixi; hoc anno de viis ipsis, quibus parentur copiae ad ea ipsa tam praeclara obtinenda, hoc est, ut ego arbitror, *De Lectione et Imitatione Veterum Classicorum necessariò adhibenda*; non quidem pro rei dignitate, sed sic, meo quodam more, dicere aggrederer. Vos interea, A. A., quam praeteritis annis tonanti, et fulminanti benevolentiam adhibuistis; eandem etiam hoc anno, placidè narranti singula, quâ estis humanitate, adhibetote.

Et quidem, A. A., in hoc novo dicendi exordio, cum tantisper mecum recogito, qualem quantamque rerum maximarum molem movere incipiam, de tota paene Antiquitate, ejusque Doctrinarum, Scriptorumque praestantia dicturus: tum etiam, quibuscum mihi adversariis res tota futura sit, quàm multiplici ex genere conflatis, quàm saepe etiam apud vulgus victoribus: aspectu ipso gravissimae causae deterritus, non possum non fateri, quod sentio:

Lenit albescens animos capillus: Horat. nisi enim ita esset; quàm ego de re, ad omnem dicendi copiam praeclarissimâ, egregia tandem occasione propositâ, graviter, copiosèque dixissem;

et inflatos istos, audacesques Daretas, Entellus ipse senior, non tam contemptos, quod hodie pae-
ne cogar invitus facere, quam miris sanè modis
pulsatos, vexatosque dimissem? Sed mihi, facile
intelligo, et viribus, et voci, et lateribus esse
parcendum.

Susceptam igitur Antiquitatis defensionem ad-
versus istos amoeniorum Musarum osores; in tres
partes dispertiam. Primum breviter, quantum cau-
sa ipsa necessario postulat, quinam ille sit doctae
totius antiquitatis splendor, conabor ostendere; ut
ridiculis istis praeclarae causae adversariis, splen-
didissimâ luce propositâ, doleant oculi, nulli un-
quam vero lumini assueti: tum, haec posterior ae-
tas, á quatuor inde saeculis, ex agnitis tandem
perpaucis (nam pleraque, et fortasse maxima la-
tent adhuc) doctae antiquitatis rudibus, quan-
tùm hauserit, quantum profecerit, diligenter ex-
ponam: postremo adversariorum non tam argumen-
ta, quam levissimas, et contemnendas nugas, apud
faventes et sapientes Iudices, nullo negotio diluam.

Atque me quidem de maximâ illâ antiquita-
tis, in omnium scientiarum studiis inveniendis, or-
nandis, amplificandisque praestantissima gloriâ di-
cere incipientem, ipsa rerum pulcherrimarum im-
mensa copia prope inopem facit. Ipsum adeo ve-
neratione dignissimum antiquitatis nomen, cum re-
cogito, quot aetates, quot gentes, quot populo-
rum, regnorumque conversiones, quot artium et
scientiarum ortus et occasus, atque infinita alia
complectatur; facile animadverto, totam illam pri-
maevam Chaldaeorum, Indorum, Aegyptiorumque
sapientiam, silentio esse interea praetereundam: ac
de ea tantum litterarum gloria, quae aut certa
fama, aut scriptis libris ad nos usque pervenerit,

loqui oportere. Quod nihil aliud est, nisi de Graecis tantummodo, et Romanis Scriptoribus esse dicendum: cum nihil aliud mihi propositum sit, nisi amplissimam Graecorum Romanorumque Scriptorum dignitatem defendere, atque eorundem lectionem, imitationemque utilem nobis esse et necessariam. Itaque huic uni me rei Apologiam texere, oro vos, memoria retinete. Atque ut ipsas primum Graecae sapientiae, doctrinaeque copias breviter vobis ante oculos ponam; nego ullam omnino esse aut scientiae alicujus, aut artis, aut omnino rei humanae cujusvis, libero, et honesto homine dignae, cognitionem, ad publicam privatamque hominum felicitatem utilem aliquo pacto, aut necessariam, quae non Graecae sapientiae ambitu contineatur: nego ullam ex aliis gentibus (4), ex Phrygia, totaque Asia, Indiave, aut Aegypto allatam ad Graecos Artem, non multò elaboratorem, praestantiorumque, quam antea extitisset ubi vis, continuò apud Graecos extitisse: nego denique quidquàm in suo genere perfectius, aut magis ad unguem perpolitum, iis omnibus, quae á Graecis accepimus, ad nos pervenisse. Quae quidem omnia ut breviter, et per partes exponam; video mihi hanc Apologiam, non per tempora, et loca, aetatesque hominum varias; esset enim infinitum; sed per ipsa Doctrinarum summa genera, esse texendam. De Poëtis igitur primo loco (5) (est enim haec omnium artium et antiquissima, et facile Princeps) tum deinceps de omnigenae sapientiae, et elegantiae Scriptoribus, ex infinita copia, pauca dicam.

Quisnam igitur primus per Thraciam, Macedoniam, Graeciam, silvestres homines, ferarumque ritu dispersos, et efferatos, in societatem vitae fi-

dibus blandis, et suavitate carminum congregasse narratur? sane Orpheus (6). Cuinam Graecia omnis praecepta morum, Dierum Operumque ordinem, et varietatem, officiorum etiam in Deos, in Parentes, in Patriam, simplicissimam illam quidem, sed tamen formam aliquam, primo omnium referebat acceptam? Poëtae certè antiquissimo, Hesiodo. Remotissimae vero Antiquitatis, Religionum, ceremoniarum, rerumque ab Heroibus priscis gestarum, quosnam habuit eadem illa Graecia praecipuos auctores? Nobilissimos, elegantissimosque Poëtarum, eundem hunc Hesiodum, maximumque doctae Graeciae decus, Homerum. Cui non illud solum Ovidianum convenit,

*Respice Moeonidem (7), ex quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pieriis ora rigantur aquis;*

sed scientiarum artiumque omnium semina, eloquentiae verò, Historiae, et poëticarum omnium elegantiarum, gratiarumque genera omnia omnis uno ore accepta refert Antiquitas. Jam de Lyricorum antiquissimo, et sine dubio praestantissimo ingenti numero, utinam mihi apud vos per tempus liceret ea loqui, quae intelligo. De numero certe quid dicam? Noster Seneca (8), ex deperdito Tullii testimonio haec narrat: Si clari Graeci Lyrici omnes essent legendi; vix huic uni rei impensum totius vitae spatium satis futurum. Utilitatem quidem censeo fuisse vel maximam, praesertim ad Religionem egregiè fovendam ornandamque, ad discordias civium sedandas, pacemque in suis urbibus retinendam; juventuti etiam ad virtutis, ad Patriae, ad laudis et gloriae amorem excitandae, acceptis scilicet igniculis ex Homero, et omnium rerum, ut ipsi saepe latentur, seminibus. Sed, ut ceteros vix leviter tangam; de Pindaro, Dircae illo Cygno,

tacere quî possum? Cujus et ingenii, et artis, omnibus numeris absolutae, in ornandis et Regibus, et liberis civitatibus, in sublimium sententiarum pondere, et gravitate, sive mores, sive religionem, sive civilem statum spectantium, tanta fuit apud coevos, posterosque omnes admiratio; ut post Homerum, universae posteritatis judicio, Poëtarum clarissimus censeatur. Atque ille ipse *Romanae Fidicen Lyrae*, quanto se distare sentiret á Pindari ore sublimi, toto illo elegantissimo carmine = *Pindarum quisquis studet aemulari* = satis ostendit. Neque hoc solum; sed quum Alexandri jussu Thébana Urbs incendio conflagraret, uni Pindari domui Victor ille, veluti sacratissimae Musarum sedi, parcendum putavit.

Alcaeus vero, qua ratione magis inclaruit, patriaeque profuit, quam cum caneret
Dura navis, dura fugæ mala, dura belli? Horat. Stesichorum, doctissimum, et gravissimum Lyricorum Phalaris ille ipse quanti fecerit, epistolâ illâ praeclarâ ad Stesichori filias, tanto parente orbata, manifestò docuit. Simonidem vero, et Bacchylidem, tametsi eorum exiguae quaedam supersint reliquiae; tamen ex egregiis Platonis, et Halicarnassensis Dionysii locis, et Ecclesiae Patrum, aliorumque veterum testimoniis, de doctrina morum, de praestantia divinae naturae, de providentia denique praeclara multa cecinisse cognovimus. Nam de clarissimo (quod ad artem spectat) Archilocho, ex quo, et Aristophane ars tota, quanta fuit, Graecorum Lyrica pendet; non istum esse arbitror dicendi locum. Atque ut infiniti alii taceantur, Aleman, Anacreon, Sapho; Tyrtaeum, Callinum, Solonem, qui mihi videntur non tam Epicis, quam vel clarissimis Lyricis accensendi, si silentio praeteream, immerito

faciam. Quid enim Tyrtaeo praestantius? Quis maiores Lacedaemoniorum animos ad mascula illa praelia ineunda, ad laudis, Patriaeque amorem, fortius unquam accendit? Quis Solone magis unquam Patriae suae profuit, quum celeberrimum illud suum: *Ἰόμεν εἰς Σαλαμῖνα*, entheo, ut visus est, furore percitus, cecinit? Quid Gnomicis, Theognide, ceterisque; quid Scoliorum scriptoribus antiquissimis, urbibus suis utilius? (9).

Sed jam ad Dramaticos, sine controversia clarissimos, propero. Equidem post egregium Plutarchi opus *De Laude Atheniensium* inscriptum, de praestanti illa Graecorum, Atheniensium maxime, Dramaticorum arte, et doctrina, rerumque et verborum splendore, quid addi possit, non video. Enim vero de Aeschyli majestate quadam, et vi dicendi incredibili; de Sophoclei cothurni gravitate, suavitate, et dignitate mirabili; de Euripidis *τραγικωτάτου* elegantia, eloquentia, et musicae artis praestantia, omnium sane virorum, Graecorum, Latinorum, recentiorum, qui certe á Musis alieni non fuerint, quale quantumque fuerit commune iudicium, res est notissima. Aristophanem (10) vero, quo nemo, carmine, nemo arte praestantior, nemo rebus extitit turpior; neque quo satis laudem, neque vero quo satis detester invenio. Menander autem Athenarum gloria, posteritatis universae et aemulationis, et laudis argumentum, philosophis, et christianis Patribus toties collaudatus, utinam totus ad nostra usque tempora pervenisset; libenter, ut docti Critici ajunt, non exigua graecorum analectorum parte caruissemus.

Quamquam quid volui misero mihi? Virg.

Ego ut hîc vobis, brevi veluti quadam tabella, immensum veteris Graecae Poëseos gloriae campum,

cui uni rei conficiendae tot sapientes viri tribus abhinc saeculis insudarunt, breviter ante oculos ponam? Illud potius verissimè dicam, nullam artium, nullam scientiarum maximarum, minimarumque partem, nullum, quod ad animi remissionem, aut ad augendas acuendasque ingenii vires pertineret, studii cujusvis genus, Graecarum Musarum cultores intactum doctis, et elegantibus suis numeris reliquisse. Ita sane est, A. A., Philosophiam universam, Astronomiam, Chronologiam, Theologiam tum illam veterem, perobscuram et vagam, tum etiam á Christianis Poëtis hanc nostram sacram; Geometriam etiam Geographiam universam; Artesque omnes et sublimes, et infimas quasque, ad Piscatum usque, et Aucupium; omnem harum rerum copiam Graecis dico carminibus fuisse, et quidem elegantissimis pertractatam. Quae, si cui forte incredibilia videantur, Graecorum Poëtarum catalogos Vossianos (11), Fabricianos, Harlesianos, aliosque benè multos, ab Orpheo, Hesiodo, Homero, Empedocle, ad Sextum usque, et eo etiam amplius Ecclesiae saeculum, paulisper consulat: nae ille facile intelliget, me Graecorum Poëtarum et numerum, et artem, et splendorem non nisi levissimè perstrinxisse. Sed haec poëticae Graecorum laudi sint satis.

Post Poëtas, quos nisi Historicos memorem? Vel quòd primi ligatum illud numeris scribendi genus reliquerunt; vel quòd vetustiores illi Cadmus, Hecataeus Milesius, Pherecydes, fixum certumque, á Poësi diversum, historicum characterem nondum habuisse videntur. Itaque ad Herodotum (12), Historiae Parentem veniamus. Quanti illud ingenii, quanti laboris et industriae fuit, totam paene ante ipsum veterem rerum memoriam, tanta elegantia,

tanta narrandi varietate et copia, tam egregie dispertito rerum ordine, tanta dicendi suavitate, tantaque rerum et verborum evidentia, uno simul volumine edidisse? Nihil igitur mirum, si et universa Graecia, Olympiae in Elide congregata, tamquam sacrum aliquod novem Musarum opus, summis post ingentem Homerum, et honoribus, et laudibus celebravit: et omnes deinceps scriptores, Criticorum etiam veterum tota natio, Herodotum et suspiciendum maxime, et miris ornandum laudibus putaverunt. Sed ecce tibi novum Historiae lumen, Thucydides. Hic ad omnia praeclara factus, non contentus militari laude florere, Herodoti nobili aemulatione excitatus, historiae conscribendae manum iniecit. Sed in Thucydide nova omnia. Res ipsae, non illae vetustissimae pleraeque; sed novae recentesque, et quarum ipse etiam pars magna fuisset. Dialectus Attica, virilis et gravis: scribendi ratio, et modi et numeri, non ad voluptatem et admirationem quaesiti, sed militaribus et civilibus viris ad veri cognitionem, ad gloriam, omnemque laudem propositi. Quis igitur miretur, si post Duumviros istos, suavissimae illi Mussae Atticae Xenophonti, omni civili, et militari laude clarissimo, vix tertius fuerit ad triumviratum historicum reliquus locus? Nam Theopompum, et Ephorum, et Philistum; ceteramque prope innumerabilem Graecorum Historicorum multitudinem, dum ad Oratores propero, missam facio. Unum tamen ex posterioribus praeteriisse nolim, Polybium; duriusculum illum stylo fortasse; sed genere, et probitate, et incredibili diligentia, et rei militaris scientia nobilissimum. Nam Plutarchus, Eusebius, Theodoretus, alique nostrates, magnâ illi quidem sunt in laude ponendi; sed, ut dixi, ad Oratores pro-

pero. Oratorum igitur apud Graecos quaenam fuerit laus, quanta copia, quanta denique in unoquoque praestantia, si quem vestrum latere arbitrarer, injuria, ut opinor afficerem. Quis enim ignorat Periclem, quantus is fuerit, quali verborum turbine, Aspasiae doctae foeminae doctus auditor, terrere et permiscere Graeciam visus sit? Quis Demostenis (13) incredibilem vim dicendi, quis fulmina, quis impetum incendio similem; quis hujus, et Aeschinis, eidem proximi, acerrima eloquentiae praelia non saepissime audivit? Lysiae vero tenuè illud genus planè mirabile, imitatorum turbae innumerae negatum hactenus; Isocratis, ceterorum et Principis, et Magistri, in inveniendi acumen, in ornando splendorem, in eloquendo mirabilem suavitatem; vereor, A. A., ne si verbis coner extollere, vires me deficient, animique. Christiani vero Graeci Oratores; qua ulla in re inferiores discedant, si cum veteribus illis comparentur? Presum illud, et doctum, et vehemens Nazianzeni, et Synesii; elegans, copiosum, et vinci nescium Magni Chrysostomi; Magnique Basilii medium et beatum nescio quid, nobile eadem operâ, et delectabile; Nyssenique ejus fratris floridum, amoenum, jucundum, doctumque simul; haec, inquam, eloquentiae decora, si minus in nostris superiora, certe prioribus illis non multò inferiora fuerunt.

Nunc igitur Poëtica, Historica, et Oratoria Graeciae laude non tam exposita, quam levissime indicata; in hoc beatae Graeciae laudum veluti immenso Oceano, quò cursum orationis dirigam, ne longius fortasse recedam, omnino non video. Omnia non dicam narrare, sed attingere saltem, onus est non ferendum. Dabo igitur operam, ut, quod pictores solent, quum in magna aliqua tabu-

la, aut urbem Regiam, et vicina circum oppida, campos, flumina, colles; aut medio mari navalem aliquam pugnam, pluresque immensae molis naves, veluti Cycladas quasdam insulas, inter se concurrentes; aut denique in Pharsaliae campis Europam, Asiamque, Pompejo et Caesare ducibus, se invicem suis viribus conterentes: quod, inquam in hujusmodi tabulis pictores solent, ut praestantiora quaeque proximè, et in aperto lumine collocent, cetera subductis luminibus recedentia sensim, innuant potius intuentium oculis, quam ostendant; ita etiam ego in latissimo Graecae sapientiae campo, ubi cetera leviter innuero, potiusquam narravero; duo potissimum, tametsi brevissimè, in aperto lumine collocem, Mathematicum omne genus, et civilem scientiam. Á Bibliothecarum scriptoribus placet incipere. Bibliothecae igitur editae fuerunt plurimae, tum rerum et temporum; quo in genere fruimur, utinam tota, Deodori Siculi Bibliotheca: tum doctrinarum, Scriptorumque, qualem reliquit nobis praestantissimam Photius (14); qui utinam nunquam á Bibliographo recessisset, neque se aperta vi ad Mystas, et ad ambitus contulisset! Historiae vero artium et scientiarum, et artificum quorumcumque clariorum, diligentia incredibili perscriptae, ab Alexandri aetate ad extrema Graeciae tempora, innumerae fuere. De Biographis, Historicorum, meo iudicio, clarissimo et utilissimo genere, ubi Aristoxenum, si Theophrasto ipsi comparetur, vel superiorem, vel parem; ubi Plutarchum, sine cujus diligenti lectione, quid quivis in Graeca antiquitate possit proficere, non intelligo; ubi Laërtium et vitas, et dogmata, et scripta philosophorum narrantem, sed vitio librariorum, ut arbitror, pessime acceptum: hos, inquam, vitarum scribendarum

triumviros ubi appellavero; Lucianumque, in hoc maxime genere praecellentem, addidero; ad Didascalicos veniam; Elementorumque scriptores (15). Cujus enim artis aut scientiae elementa non omnino nobis ex Graecia? Poëticae, Aritneticae, Geometriae, Rhetoricae, Musicae, sive ut ea ars putatur esse, sive ut scientia in mathematicis non extrema, Grammaticae, Critices, Historiae etiam conscribendae, harum plurimarumque aliarum elementa, undenam nisi á Graecis accepimus? Ut enim jam ad mathemata, infinitis aliis praetermissis, accedam, quid in eis sine Euclide, sine Archimede, Aristarcho, Nicomacho, Ptolemaeo, et Alexandrinorum reliquiis profecissemus? Musica, qua parte ad Mathemata spectat, nonne tota Graeca est, et ex Graecis? Astronomia vero sine Jonicâ sectâ, sine Siculis, sine Pythagoricis, sine insularibus Graecis, maximeque Alexandrinis, aut parum profecisset, aut diutissime jacuisset profecto. Quid Chronologia? Quot modis, quot viis, et temporum, et phaenomenorum caelestium notatione, et variis Periodorum inventis, Graecorum hominum industria et labore profecit? Certe nos in doctrina temporum sine Eusebio (16), Ptolemaeo, Apollodoro, Syncello, ceterisque Graecis Scriptoribus, sine ipsis etiam graecis lapidibus, et columnis; incertiores multò, in re naturâ suâ incertissima, fuisset. Geometriam á Metone et Platone ad extremam Alexandrinam scholam, quanti fecerint Graeci omnes, quantum in ea profecerint; atque labor is quantum Geographiae, quantum reliquis studiis profuerit, quis vestrum ignorat?

Reliquam mihi esse video civilem scientiam, qua una humanae societatis, legibus, institutis, moribus constituendae, viae, rationesque firmissimae conti-

nentur. Sed quum extra controversiam esse intelligam, non solum Grotiis, et Wolffiiis, Anglorumque praecipuis, sed nostratibus etiam, in re Politicâ clarissimis viris; primas esse partes, hac quidem in re, duobus Graeciae luminibus, Platoni, et Aristoteli concedendas: cumque in eandem sententiam, demptis Epicureis et Stoicis, duabus humanae societatis pestibus, illis sensuum voluptate, istis apathiâ stupidâ, ad belluas potius quam ad hominum genus spectantibus; quum, inquam, his pestibus demptis, totam omnino Antiquitatem et Graecam, et Latinam in eandem sententiam videam convenire; acta mihi res videri posset, et plane quid adderem non habere. Sunt tamen mihi reliqua, quae leviter hic tangam, duo; quorum ad Platonem alterum, alterum ad Aristotelem pertinet. Primum de Platone hoc animadvertendum, in quo non pauci ignoratione labuntur. Nimirum, eam, quae revera maxima in hac parte Platonis laus est, non in decem illis de Republica libris (sive poëma illud mirabile sit, sive somnium; *μῦθος* certe ille, hoc est fabulam, ubique appellat) non inquam in his praecipuè libris; sed in illis duodecim de Legibus, longe clarissimis, in *Epinomi*, in *Politico*, et aliis quibusdam dialogis verè Socraticis, esse ponendam. De Aristotele vero est etiam quod addam; maximo illum Opere (17) civilem juvisse scientiam, immensâ illâ edita omnium suae aetatis Rerumpublicarum, ad centum et sexaginta, doctâ silloga, quam opibus, et auctoritate Alexandri Magni collegerat. Quod quidem opus immensum Theophrastus ejus succesor, singulorum illorum populorum editis etiam Legibus, et ornavit, et auxit: quae tamen omnia, ut praestantissima quaeque Graecorum, et amissa lugemus, et tamen in votis sunt.

Sed doctis Graeciae Musis, et amoenis Gratiis salutatis, pergamus ad Latium. Et quidem brevis est via: nam á proximis Sicilia, et Magna Graecia, clarisque Athenis, et Linguae maximam partem, et quidquid in eo artium viguit, totum accepit. Etenim ut cecinit, non infelix Poëta.

.....*Praegnanti fluxit ab Alpha*

Lingua Remi..... L. Sect.

Dialectisque Graecis, maxime vero Aeolicâ, tota crevit. Ennium ex Sicilia, apprime litteris graecis imbutum, clarus ille victor Marcellus, utiliore, ex Tulli sententia, omnibus triumphis in patriam suam munere, Romam advexit. Devictis postea Graecis ubique urbibus, agreste Latium rus illud omne pristinum coepit exuere. Atque hoc pacto quodammodo

Graecia capta ferum victorem cepit et artes

Intulit agresti Latio. Horat.

Verum quod et linguae, et Graecarum artium fuerit particeps; extititne inde Latio magnum aliquod operae pretium? Immensum, A. A., immensum quantum. Quidquid post Ennium, á Plauto et Terentio ad Hadriani et Antoninorum tempora floruit Romae; id totum aut in Graecia, aut á Graecis certe, Romanis traditum. Nam quod ad artes pertinet, quas Liberales dicimus; pingendi, fingendi, aedificandi artes, earumque omnium claros artifices; quidquid istiusmodi aut hominum, aut rerum Romae extitit, id Graecum fuit (18). Ita est, A. A.: praeter Cossutium, qui ubi in Graecia magnus est factus, Romam, nunquam postea aspexit; et Vitruvium, graecè doctum, latine male grammaticum; mediocre, fortasse aliquid, magnum et historia dignum, extitit nihil. Servis haec, et libertis, et graeculis cuncta relicta; Romanis latè

victoribus, despectui habita jacuerunt. Hinc illa scilicet Virgiliana:

Hae tibi erunt artes.....

Parcere subjectis et debellare superbos. Virgil.

Et Juvenalis illa:

Graeculus esuriens in coelum (jusseris) ibit. Juven.

At ceteris in rebus, devictâ primum, et in libertatem saepe assertâ Graecia, praeclaris Asiae Graecis urbibus, Graecisque insulis, aut superatis, aut in amicitiam et societatem accitis, et degustatâ illâ Graeciae, et graecarum Musarum suavitate; oro vos, Laeliis ipsis, Scipionibus, Crassis, Lucullis, ipsique illi severissimo Censori Catoni, quam longe alius fuit animi sensus, diversa mens? Tum demum patuit, quantum Romani animi magnitudo, si citius hisce studiis adhibuisset acumen, si totum graecarum disciplinarum campum percurrere potuisset, si diutius in opere praeclare incepto perstitisset (19); quantum, inquam, non solum aequare, sed in plerisque Doctores etiam suos superare potuisset.

Nam, ut hinc incipiam, quid Terentii mirabili suavitate jucundius? Quid Plauti vi comica praestantius? quid Catullo elegantius, doctiusque? qui nihil quidquam Graecae Poëseos doctum, et elegans, et perdifficile Romano eloquio intentatum reliquit, et nisi in ipso aetatis flore occubuisset; haud equidem scio, quid de ipsa Maronis, et Flacci gloria futurum fuisset. Nunc vero, sine controversia, et Virgilius Romanorum Princeps Epicorum, et Horatius prope solus Fidicen Romanus, censentur: et tamen rerum veritati, et communi naturae sensui injurii sint, qui eos Graecis anteferant; latinis tamen vocibus, et numeris, nihil fieri potuisse praestantius, nihil quod magis ad graecas artes accede-

ret, certissimum puto. Neque hoc solum; sed nobis etiam, qui á Latinis propius, longius distamus á Graecis, et eorum utilitas patet latius, et graecos fontes, ex quibus ipsi hauserunt, demonstrant. Quid Ovidio, quid Tibullo dulcius? Quid Propertio, quid Lucano doctius? Cui quidem Lucano, si ejus operi, et longior aetas, et nonus saltem annus, et ultima accessisset manus, pauca essent in Latio anteferenda.

Sed quis ille est,

Musaeo contingens cuncta lepore, Lucret.
quem procul tamquam ex aliquo Intermundio (20)
canentem audio:

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante

Trita solo: juvat integros accedere fontes,

Atque haurire: juvatque novos decerpere flores?

Nimirum hic ille est, utinam non tam impius et obscaenus, quam in generis humani perniciem, tam multis placens Lucretius. Nae ille quidem rem fecisset et novam, et magnam, et magna laude dignam; nisi suavissimo carmine, virus omne, omnemque Epicuri pestem, aurium lenocinio, mentibus insinuandam suscepisset. At contra Lucretii moribus pestilens dogma, factum bene, quod Satyrici duo sane egregii, Graecorum sillographis praestantiores, Juvenalis sublimis et acer, doctusque et sapiens Persius bilem omnem et stylum exacuere. Jamque, ut ad Te, clarissime Marce Tulli, maximum romanae linguae ornamentum, latinae totius gloriae magnum decus, aliquando tandem deveniam; ut verum fatear, quum te Fori Regem, Curiae Principem, Patriae Patrem, Eloquentia tanta, ut, eloquendi laude praecipue excellentem nationem Graecorum conturbares; quum te, inquam, talem tantumque aspicio: ut olim Telemachum in Me-

nelai domo, ebore et auro fulgente; ita etiam

θαυβος μ' ἔχει ἑσποῶντα.

Itaque te romanae omnis sapientiae Parente, in omni, et dicendi et scribendi genere praestantissimo, tantummodo salutato, recedam. Omnem enim Oratorum latinorum, ab illo veteri Censore Catone ad Brutum usque seriem noscere si quis velit, nobilissimum dialogum, *Brutum*, sive de claris Oratoribus, adeat, et tot deperditis eloquentiae bonis illacrimatus, Catullo pareat:

Et quod vides periisse, perditum ducas. Catul.

Atque ut Historiam attingam; quatuor appellatis historicis nobilissimis, Sallustio, Caesare, Livio, Tacito, missâ reliquâ non ignobili turba, quid ad historicam laudem latinis desit, non video. Certe, nisi, linguae quadam bonitate, et quodam rerum graecarum splendore, latini homines vincerentur; qua ulla alia in re aut Polybio Sallustius, et Julius, aut Xenophonte Livius, aut Thucydide Tacitus (nam Herodotum semper excipio) tantopere inferiores fuerint non intelligo.

Iam de civili scientia quid dicam? Hoc unum dicam. Nisi quòd splendiora, doctiora, et id quod caput est, priora multò fuerint Graeca; numero tamen, diligentia, veritate quadam, et quod magni interest, utilitate, Romanos rerum dominos superiores videri, illo scilicet quasi Oraculo accepto:

Tu regere imperio populos, Romane, memento. Virg. Quamquam si Dialogis M. Tullii *De Republica*, et *De Legibus* (21), quos ille Platonem proxime imitatus diligentissimè scripserat, integris frueremur; equidem, etiam elegantia et splendore utri utris concederent nescio.

Neque tacendi sunt christiani sapientes, qui latinas litteras illustrarunt. Cyprianum ego dico, La-

ctantium, Ambrosium, Hieronymum, Hilarium, Augustinum, eloquentiae et doctrinae laude nulli Graecorum secundos. Sulpicium Sallustiana brevitate, majori tamen suavitate praestantem; Prudentium et tuba et lyra, non sine dignitate, Divina canentem. Quod Magnus Leo? quis res divinas, sublimes, explicatu difficiles, majori unquam felicitate, et majestate tractavit? Mitto infinitos alios et Minutium, et Ausonium, et Paulinum, tot Afros, tot Hispanos, tot Gallos, tot Italos latini nominis scriptores christianos. Jamdiu enim est quum res ipsa mihi illud auribus insusurrat: *manum de tabula*. Satis igitur mihi videntur ista quae pauca quidem, sed egregia et praeclara, ex infinitis congeSSI, ad graecae remanaeque antiquitatis in omni doctrinarum scriptorumque genere splendorem, praestantiamque, quod primo loco posueram, asserendam.

Quod secundo loco jam superest; utilisne majoribus nostris omnibus, á quatuor inde saeculis ad nostra usque tempora, veterum clarorum scriptorum lectio et imitatio fuerit; ejus quidem rei aperitissime demonstrandae ratio brevior, multòque faciliior. Nam si nobis, A. A., paulisper ante oculos posuerimus, quaenam illa fuerit, post extremum Romani Imperii casum, rerum humanarum conversio, quot, quinam, quàm assidui ortus, occasusque regnorum; quot etiam, qualesque ex omni parte barbararum innumerabilium gentium in miserè tunc jacentem Europam incursiones, quam ubique omnia vi tantummodo et armis, et barbaris imperiis gererentur; jacerent artes, pro legibus regnarent arbitria, doctrinarum negligerentur studia, Musae Graetiaeque omnes longissimè abessent: quis non facile intelligat, nisi singulari divinae providentiae beneficio, Graecae, Romanaeque litterae in Euro-

pam rursus, veluti postliminio, rediissent; vix tenuem quamdam incertamque reliquam nobis spem

Talibus é tenebris vitae tantisque pericris. Lucret. evadendi, futuram fuisse? Sed divino, ut dixi, praestantissimo beneficio illuxit pulcher aliquando tandem, fugatis.

Ille dies Latio tenebris. Horat.

Graecia afflicta primum, et jacens, capta tandem, vetus omne illud bonarum artium decus, sensim tamen, hospitio accepta, intulit jacenti Latio. Rem narro notissimam vobis, Sapientissimi Viri. Graecis enim doctis viris á Decimo tertio saeculo Europam ad Generalia Concilia, Latinis contra ad Expeditiones Sacras Graeciam, Asiamque adeuntibus, atque ultro citroque et viris et linguis, et artibus commeantibus (dicant licet quaecumque velint blaterones sophistae, paratragedientur, clamitent) hisce, inquam, Europam inter et Asiam commerciis, illud fiebat; ut graecae linguae, et nonnulla etiam graecorum hominum, librorumque accepta notitiâ, nostrates homines et graecarum rerum splendore nobilissimo percellerentur, et aemulatione non degeneri ad sua etiam veteris Latii bona diligentius conquirenda excitarentur. Quum vero Constantinopoli, omnique deinceps Graecia á Turcis capta, totum id quod ibi reliquum fuerat doctorum hominum librorumque turbo ille saevissimus ad nos transtulit; Platone tunc denuo, Aristotele, Homero, Demosthene jam vulgo cognitis; atque eodem impetu Cicerone, Terentio, Flacco, Virgilio, ex pulvere, et ignobilibus angulis excitatis, et viritim omnium manibus teri coeptis: incredibile dictu est ille ad veterum sapientiam complectendam novus ardor amoris, qualis quantusque tota Europa, Italia vero maximè subito exarserit. Praesertim cum

Regum, Principum, Civitatum liberarum, duorumque praecipuè Summorum Pontificum, Nicolai, et Leonis, impensis, hortationibus, omnique reliquo auxilio, doctis ubique hominibus inflammatis ad laudem, novi quotidie adhiberentur stimuli. Toto igitur illo, et duobus deinceps subsequutis saeculis, siquis litteris splendor, siqua Eloquentiae laus, siquis Historiae nitor, siquis investigandae veritatis ardor, siquod ubique novum perpurgatis scientiis, perpolitis artibus, sentienti, mirantique Europae decus est additum; id totum non nisi conquirendis undique, diurna nocturnaue manu versandis, imitandis denique omni ope, et industria veterum scriptis contigisse, quis neget? Quid? cum Ciceronis, Demosthenis, Hilarii, Hieronymi nova typorum industria notis operibus; tandem Quintilianus ex cellae nescio cujus tenebris, ex angulis nescio quibus Halicarnassensis Dionysius, tandemque Longinus, clarissimi dicendi, scribendique Magistri, doctorum manibus et publicae luci sunt reddituri: quinam ubique plausus, quae iis edendis, perpurgandis, illustrandis, imitandis etiam diligenter, doctorum hominum studia tota Europa fuere (22)? Unde enim claros historicos apud Italos Guicciardinum, Jovium, Maffejum, Davilam; unde apud nos, Hurtadum, Marianam, Blancas, Sepulvedam; unde apud Gallos Thuanum, Cominem; unde apud Belgas Grotium, apud Anglos Camdenum, exsistisse existimatis; nisi Xenophonte, Tucydide, Herodoto, Livio, Tacito multo prius diligentissime lectis, et imitationi propositis? Quod vero ad Poëtas pertinet, illud planè constat; nisi é Pindo, et Pierio Graecae Musae, barbarorum feritate et incendiis perterrefactae, ad Apenninum rursus, collesque, et flumina nostra revolassent; tantam hanc excellen-

tium poëtarum copiam, qua jamdiu fruitur docta Europa, aut omnino nullam, aut si tamen aliquam, eam certè fuisse et segnius, et parcius exstituram. Ponamus enim, post initia decimi quarti saeculi, ad haec nostra tempora, ex veterum libris nihil omnino, aut Graecià advectum, aut é Latio erutum, ad nos pervenisse: ignotos Virgilium et Homerum, Hesiodum, Theocritum, Pindarum, Anacreontem, Flaccum: Euripidem vero, Aeschylum, Sophoclem, Aristophanem, Plautum, Terentium, ne fando quidem auditos: fierine potuisse existimatis, ut tot nostrorum felicia ingenia poëtarum, nullis neque latinis neque graecis igniculis excitata, tam multa, tam praeclara, tam divina sonarent? Etenim, oro vos, sine ingentibus Homero, et Marone, unde ingens Tassus, unde Ercilla, unde Camoëns, unde Pope unde Milton, unde Ariostus, unde denique tot latini recentis aetatis nobilissimi Epici poëtae exstitissent? Unde sine Pindaro et Flacco, sine Anacreonte et Catullo, aut Italia Petrarcam et Chiabreram, aut Polonia summis proximum Sarbievium, aut Hispania Herreram, Villegatem, Garcilassum, Legionensem Aloisium, aut Gallia majorem Rusavium, et Sanctolium, aut Belgium tot praeclaros Lyricos habuissent? Aufer Euripidem, et Sophoclem; unde mihi Cornelium et Racinem? Aufer Aeschylum; unde Crebillonium, unde Alfierium? Aufer Aristophanem, Plautum, Terentium; unde Ariostos, unde Moretos, unde Molieres, unde Schakespearios excitaveris? Syllographos denique et satyricos veteres aufer; Sectanos, Boileavios, Parinios, Argensolas, quae tellus dabit? Criticorum clarissimorum docta parens Germania, nonne tota antiquitatis vestigiis perquirendis, ornandis, edendis, imitandis, et crevit et floret? Quid

docta Anglia? Nonne ad eam omnem, qua fruitur, gloriam, Graecis praecipue, latinisque artibus studiisque, impensis maximis, omni ope fovendis pervenisse, fateri necesse est? Sed quam primùm haec postea et de Anglia, et de Germania et de Italia, universaque Europa, mihi fortius urgenda jam sentio; ubi adversus tenebriores istos, quos nulla unquam amoeniorum Musarum placido lumine asperxit, eorumque ineptissimas naenias non tam diluendas, quam deridendas et divexandas accedam. Nunc illud, ut arbitror, manifestò jam constat, quod demonstrandum sumseram: quidquid illud fuit, quod á quatuor inde saeculis sordidatam, et jacentem Europam ad hanc scientiarum et artium dignitatem et gloriam enutrivit et auxit; id totum repertis veterum libris, eorumque ope veteribus renovatis studiis, acceptum referri oportere.

Nunc aliquando tandem ad ipsam pugnam dimicationemque veniamus. Stat ex altera parte immensum veteris Graeciae decus, et splendor clarissimus, plaudente Latio, plaudente Roma, veteri novaque Europa plaudente, totoque paene terrarum orbe, á Tigranocerta (23), veteri Parthorum Regia, ad Moschos usque, ad ultimam terrarum Americam, romanis atticisque Musis favente. Ex altera vero parte auri sacra fames, et otii caeca cupiditas, tum macra, et turpis illa, qua una

.....*Siculi non invenerere Tyranni*

Majus tormentum..... Horat.

teterrima bonarum rerum omnium pestis, invidia. Tres igitur hae humani generis labes, quid adversus omnium aetatum, omnium populorum communem sensum invenerint, quod luminibus antiquitatis officiat, audiamus. Ac primùm ex eorum numero sunt, qui negent, oportere adolescentes nostros

.....*Dum flos tener et nova pubes*, Virg.
 demortuis, sepultisque jam dudum, veterum popu-
 lorum linguis addiscendis, miserrimè immori; in-
 somnesque, et abstemios, exsuccos, exangues in
 ipso aetatis flore

.....*Veterum impallescere chartis*.
 Egrediè nae illi quidem: nam vetera illa;
Qui cupit optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer, sudavit, et alsit,
Abstenuit venere et vino..... Horat.
 atque illa

.....*extimuitque Magistrum*, Horat.
 et Virgilii illa

.....*In teneris consuescere magnum est*.
 haec, inquam, vetustissima obsolevere. Mimnermi
 potius illa laetissimae huic nostrae aetati canenda:

.....*Sine amore, jocisque*
Nil est jucundum: vivas in amore jocisque. Horat.
 Sed duo sunt, quae beatuli isti non satis animad-
 vertunt. Alterum illud est: nimirum, ejus doctri-
 nae principes Epicurum, Lucretium, Lucianum ab
 hoc istorum molli, inertì, stolido, inepto, inamabili
 vitae genere longissimè, quam fieri potest maxime,
 abfuisse Epicurus Graecorum fere omnium *poly-*
graphotatos fuit, et ad extremum usque vitae diem,
 non de illa sua philosophia tantùm, sed de moribus,
 de pulchro, de Religione, de rebus paenè innume-
 ris, perpetuò scribendis, edendisque libris incubuit.
 Alterum vero: adversus istorum ineptam, et stupi-
 dam ignorantiam, neminem unquam Luciano aut
 plura, aut meliora scripsisse; Epicuri etiam voces
 fortissimas, clarissimasque sententias siquis ignoret:
 Senecam sumat in manus, et gravissimum stoicum,
 singulis paenè epistolis, stoica dogmata Epicuri sen-
 tentiis firmare mirabitur. Sed de Lucretio est aliud,

quod hîc lepidulis istis mollicellis Epicuri titinnis
juvat occinere; nimirum hunc ipsum Materiae, casu
figentis omnia, Hierophantam, quo duce oportet
credere,

Nullos esse Deos, inane Coelum;

tamen, adactum conscientiae vi, praeclarum illud,
et divinum fateri:

.....Medio de fonte leporum

Surgit amari aliquid, quod in ipsis floribus angit.

Quid istud rei est, mi Lucreti? quid tu in infini-
to, et atomis times?

Aeternas quoniam poenas in morte timendum.

I igitur, et teneros adolescentulos in molli otio, et
leporibus, in rosa et violis nutri; nae tu egregiam
illis felicitatem, egregios olim Patriae defensores
paraveris.

Sed alterum adversariorum genus, prope ex
eadem schola, juvat audire. Hi pueris, et primae
lanugini, ajunt parcendum: sed ubi vitae usus ac-
cesserit, jam confirmatis viribus, siquid ejusmodi,
otii fallendi causa, nosse libuerit, et veteris alicujus
aegroti somnia lectitare ridentem, ut illa,

.....Gigni

De nihilo nihil, in nihilum nil posse reverti: Pers.

tum vero satis nobis divitiarum paratum esse, tot
jam compendiis scientiarum, et artium, ex Galliae
et Angliae doctis copiis, Hispana lingua conversis.

Itane vero? externorum versionibus satis nobis
divitiarum paratum; quum ne ipsis quidem verten-
dis classicis adquiescendum fuisset? Quid? Iriartemne,
doctum virum, á vertendo rursus Virgilio Grego-
rius ille prior deterruit? Aut toties editus et linguis
omnibus conversus Anacreon, non fuit idcirco Ste-
phano Manueli vertendus? aut demum virum cla-
rissimum, quem honoris causa nomino, Carvajalium,

aut Legionensis Aloisii, aut Magistri Joannis de Soto, doctorum certe virorum, aut aliorum tot aliis, tum Hispanis tantum, tum ex Gallico Hispanis, Davidici Psalterii versionibus, á laborioso et docto opere edendo deterreri oportebat? Atqui non iste sane omnium, quidquid doctorum hominum usquam fuit, et quidquid ubique est, sensus animi fuit, aut erit. Testis Anglia, uno Homeri interprete Pope, neque aut ex Latino aut ex Graeco tot aliis interpretibus, tametsi plurimis, tametsi clarissimis, contenta satis: testis Gallia, quae et Hebraica praeclarè graecè, et Graeca latinè, et Latina et Graeca gallicè, mille viis, mille modis vertendo tentavit: testis docta Germania, quae vertendo centies milliesque classicorum toto choro, quid intentatum, quid inausum reliquit? Testis denique Musarum Parens Italia, quae non certè externis versionibus tantummodo legendis; sed post clarissimos quosque veterum classicorum interpretes Italos, vel ex graecis latine, vel ex latinis, graecisque vertendo italicè, saepiusque mille modis ornando singula, expoliendo, denuo ad incudem jam edita revocando, talis ac tanta inclaruit. Otium mihi credite, A. A., otium, et segnis inertia certorum hominum, toti huic miserrimae pesti radix, et caput est.

Sed ad Triarios ipsos adversariorum, et gravissimos sapientiae patruos, veniamus. Hi nimirum, ea, quâ praestare se putant, eruditione et doctrina, se, ea quidem in re, majorum nostrorum industriam laudare fatentur: fuit enim, ajunt,

Fuit haec sapientia quondam: Horat.

nos vero, qui feliciter partis illorum industriâ laboribus fruimur; quid, malum! juvat toties recoctas crambes rursus recoquere, et id, quod veteri vetamur proverbio: *actum agere?*

Nobis, beata haec nostra tempora, pecuniolis corradendis, auraeque captandae, sine blattis manuscriptorum et tineis, mille undique et perfaciles sufficiunt vias. Belle dicimus, belle scribimus, bella carmina pangimus, nullo unquam nec Demosthene, nec Homero, nec Pindaro, multoque minus vestris rancidis istis Athenaeo, Pausania, Plutarcho, ac ne Basilio quidem, aut Chrysostomo, vel de facie cognito vel de limine salutato. Nostris igitur bonis utamur. Vetera ista et vieta, honoris causa laudanda, ab usu vero et studiis sejungenda.

Praeclare enimvero isti et beate? dignique profecto, quibus ab ineptis puerulis, et mulierculis, quibus se in angulis venditant, illud merito acclametur. Oh! te cerebri felicem! Perge, bone, quò te vocant meritorum praemia.

Ah! quidquid calcaverit hic, rosa fiat. Pers.

Imo: itane vero? Ergo stolidi Anglia, stolidi Germania, stolidi Gallia, stolidi culta Europa univversa (24), stolidior (horret animus dicere, dicendum tamen) stolidior omnibus terris Italia? Anglia nunc quum maxime, et Oxonii et Cantabrigiae, et Londini, et ubi non? et latinis, graecisque, sacris et profanis scriptoribus magnifice edendis denuo, et divinis Bibliis impensis et diligentia maximam recudendis, manuscriptis undecumque eruendis, doctis undique lapidibus coemendis, convehendis, illustrandis, novis nitidisque typorum formis publico usui tradendo insudat: Gallia, vix dum tanto barbarum aestu sedato; sedato, inquam? imo medio ipso in tumultu, quot egregiis, quot doctis laboribus, veterum scripta, veteres artes, monumenta vetustatis clarissima nitidissime et doctissime protulit, neque a fovendis latinis, graecisque litteris unquam destitit, aut desistet. De Germania culta

quid dicam? quae tot doctis academiis, quot prope urbibus colitur, tot praemiis, tot incitamentis propositis, sacras humanasque, latinas graecasque antiquitates in medio bellorum tumultu, in tanta rerum omnium perturbatione, diligentissime coluit, et fovit, et fovet. Omnium vero gentium stultissima Italia, quae neque rerumpublicarum regnorumque, his fere triginta annis, mutationibus, neque tot praeliis, tot exercitibus Italiam pervagantibus, inter pugnas, inter arma, inter doctorum hominum tot exilia tot fugas: monumenta tamen totius graecae, latinaeque antiquitatis ab extrema Calabria (Siciliam etiam intelligo) ad Mediolanum, et Alpes exquirere diligenter, eruere feliciter, edere sapienter, edita et illustrata rursus edere, rursusque illustrare communi Europae bono non cessat. Insulae ipsae Ionicae doctum Mustoxydum, Armenia clarissimum Zorabium huic ipsi labori feliciter insudantes, doctae Europae dedere.

Stultissimi scilicet omnes isti: vos soli sapientes (25). Sapientes autem? Imo, ó tenebrae, ó coenum, ó sordes, ó ingens Hispaniae nostrae dedecus, ó vilissima auri, otiique mancipia, multoque magis tertiae illius pestis, invidiae. Ita enim revera est, A. A.; vident isti; si ubique jam per Hispaniam (quò scilicet et optimi Regis imperia, et excitementa, et Reginum Principum favor, et Regii Supremi Senatus sollicita cura nos vocant) Mathematicarum rursus, Scientiarum, et artium praeclararum studia, linguarum doctarum peritia, antiquitatis cognitio, foveantur, colantur, laudentur, in pretio sint; illud reliquum fore, se videlicet neglectos et contemptos jacere. Itaque ardent invidia, et aeterno doctorum odio consenescent. Nullius haec esse momenti clamitant: demum, in his-

ce studiis adolescentes oleum, et operam perdere.

Jam quò me vertam? Vos, vos ego nunc, Hispani nominis gloria; Viri á renatis litteris ad haec usque tempora sapientissimi, quos omnes duobus abhinc annis hoc ipso in loco laudavi, vos omnes imploro et appello. Audin' haec, doctissime Cane? Audin', Maldonate doctissime? Audin', Sapientissime Vives? Audin', Antoni Augustine? Audin' Maluenda? Audin' Hurtade Mendoza, manuscriptorum helluo, tuque helluo alter, Neapolitane Pro-Rex, Petre Aragonie, tuque Nicolæ Antoni, vosque docti Mariana et Zurita, vos omnes ex Hispania Tridentini Heroes, haecine auditis? Vos ego nunc, récentesque, Feijoë, Decane Alonensis, Majansii ambo, Burrieli, Finestresi, Bayeri, vos etiam Serrane, Andresi, Ayala, Masdevi, Miniana, vosque, Hispaniae Sacrae illustratores doctissimi, ceterique ex omnibus omnino ordinibus viri clarissimi, hodiernae nostrae Hispaniae praesens decus; vos omnes inquam appello; adeste interroganti mihi: *Vultisne, Jubetisne*, ut relictæ graeca et latina antiquitate, relictis latinis graecisque classicis, eorumque lectione et imitatione, quâ solâ et proximæ superiores aetates, et haec nostra etiam viget et floret (quod quidem tota hac Oratione jam docui), quâ etiam imitatione vos omnes á Magno Alphonso X. ad hanc usque diem ingentes clarique fuistis; vultisne, inquam; ut, regiis contemptis imperiis, Regiorum Principum favore neglecto, Administrorum Regni, Regiique Supremi Senatus, clararum Urbium, doctarum Universitatum curâ, premiis, excitamentis posthabitis, istorum aut invidiam placemus, aut ineptiis concedamus? Nimirum omnes vos, quâ fuistis, et estis sapientia, haec contra mihi videmini uno ore di-

cturi: Invidiam virtute vincendam; ineptias sapientibus contemnendas.

Nunc igitur antequam hinc abeam, quid dignum, A. A., quum magno Severino Boëtio.

Quid dignum stolidis mentibus imprecet?

Hoc unum scilicet, hispano, et christiano homine dignum. Videant isti doctarum Musarum hostes, videant pristinâ illâ suâ gloriâ florentem rursus Hispaniam; se vero contemptos, et despectos doleant. Denique doctae et catholicae Hispaniae

Virtutem videant, intabescantque relictâ.

DIXI.

NOTAE.

(1) Tametsi hoc Lib. III. *De Oratore* haec Cicero tangat; tamen Lib. I. *De Legibus* agit apertius: qui locus sicui nondum faciat satis, consulat I. *De Oratore* c. LX. ubi aperta omnia. T. I. Ed. Oliveti. Prustei tamen Notae quae hîc, et in *Oratore ad Brutum* ab Oliveto adhibentur, ubi de numeris et modis disputat Cicero, eruditae quidem mihi videntur satis; sed in re veterum Rhythmica doctae parum. Qui meliora velit legat virum doctissimum Vossium seniore in Rhetoricis: nam Junior Isaccus in opere laudatissimo *De Poëmatum cantu*, et *viribus Rhythmici*, latinè et eleganter scripsit magis, sed doctè de re proposita multò minus. In editione etiam Longini postrema, curis Ruhnkenii, et Tuppii, multa ideis clarioribus exposita legi; sed ibi Ruhnkenium eruditione, Tuppium sensu quodam, et vi illa aethetica praestare cognovi.

(2) Horat. Lib. I. Ep. I. Aristot. Politic. Lib. VIII. c. VII. edit. Danielis Heinsii apud Elzevirios.

(3) Est inter opera varia Plutarchi praestans Dialogus. De facie quae apparet in orbe Lunae, Tom. XIII. edit. Cl. Hutten. Eruditissimum est hoc Plutarchi opus. Ibi multa, rarè alibi legenda, de globo Lunae, ejusque superficie scabra, de Lunicolis, de luce, ejusque refractionibus, radiorumque natura, de speculis convexis, concavis, compositis, reperiuntur. Audio tandem aliquando doctum quemdam Germanum hoc opus separatim, cum erudito commentario edidisse, quod nondum vidi.

(4) Miranda sane res est, quam citò, quantumque profecerint Artes omnes, clarissimaeque Scientiae in Graeciam undecumque terrarum, ex Asia praesertim allatae. Mirum illud certè, inter infinita alia, Aristotelem, Platonis discipulum, in libris, sive malè coagmentatis librorum fragmentis, quibus *Metaphysica* inscribitur titulus, tot Astronomos, et Historiam Astronomiae jam citare; quam Scientiam ejus praeceptor Plato in cunis Vagientem inter Graecos invenerat, quam etiam summis viribus ipse Plato feliciter augere non destitit. Nec tamen eorum opinioni facile accedam, qui existimant, veluti stetisse tot Saeculis in Asia Scientias, neque eas unquam promovisse in melius quemquam: imò longè aliter sentio. Nisi illud est; nos rerum Asiaticarum superiorum aetatum in magna ignoratione versari: sunt tamen non

levia, imò gravissima indicia, quibus planum fieri possit, neque Homerum, et primos Lyricos in re Poëtica (Vid. Guérin de Rochier Histoire véritable des tems fabuleaux), neque Taletem, Anaximenem, Anaxagoram, Anaximandrum in Astronomia, et Geometria subito, tamquam fungos, in Graecis coloniis exstitisse. Sed haec me investigatio, quam sane libenter arriperem, longius proveheret quam oportet. Nunc illud constat, accepta ex Phrygia, Minori Asia, et Aegypto semina, in Graecia citissimè, felici quadam soli et ingeniorum bonitate, immensum crevisse.

(5) Cur á Poëtis incipimus? Quia non solum apud Graecos, et Latinos; sed apud omnes omnino omnium aetatum populos, quos aut ex Sacris, aut ex Saecularibus litteris cognovimus hactenus; quidquid aut excolendis moribus, aut Religioni, aut humanitati fovendis, memoriae primum est proditum; id omne aut intra Poëtarum numeros stelit, aut inde praecipue sumsit exordium. Qua de re cui non sint satis ea, quae primo anno in Oratione et Notis data opera adduximus; praeter infinitum numerum eorum, qui de Poëseos originibus scripserunt, Strabonem praesertim in I. et X. libro haec eadem doctissime pertractantem: videat doctam et sano Philosopho dignam Dissertationem Doctoris Jo: Brown Florentiae Italice ex Anglico egregie versam an. MDCCLXXII. Cui hic est Titulus: *Dell' Origine, Unione, e Forza..... della Poesia, et della Musica, Dissertazione del Dr. Gio: Brown.* Nullum in hac parte doctius scriptum me legesse memini.

(6) De Musaeo, et Lino, Primisque Graeciae Poëtis multa Pausanias, multa Scholiastae, Lexicographi veteres multa; sed parum certa omnia: certiora multò de Orpheo, de quo Gessneri *Orphica* dignissima sine dubio sunt quae legantur.

(7) Quod hîc dicitur: *Ex quo, seu fonte perenni* cet. certissimum est. Aeschylum, quum ejus Tragoediae laudarentur, solitum dicere accepimus; eas nihil aliud esse, nisi analecta quaedam, et magnarum Homeri coenarum reliquias. Pindarus, Archilochus, caeterique Poëtae, Homerum, veluti aliquem Artis suae Deum, venerantur omnes. Et quidem, quod ad artem, non certè ad Theologiam, pertinet, miris laudibus efferunt viri gravissimi, et Plato, et Aristoteles, et Plutarchus. Hujus etiam inter opuscula Tom. XIV. Oper. ex Ed. Cl. Hutten, libellus non indoctus, nec inutilis fertur: *De vita et Poësi Homerica.* Hujus operis posterior, et melior pars, quae est de doctrina et arte Homericae Poëseos, legi meretur. Sed praestat Dionysium Halic. *περὶ Συνθέσεως*, Hermogenem *περὶ Ἰδεῶν*, Aristidem Quintilianum *περὶ Μουσικῆς*

Lib. II. Ed. Meibomii, á pag. 80. et deinceps, diligenter legere. Poëta elegantissimus, et Scriptor sane eruditus Cesarottius, in Praefatione Homericæ Iliadis et versu, et prosa á se Italice versæ, quidquid de Homero, et ejus doctis Interpretibus, etiam recentissimis, desiderari potuit, affatim protulit. Sed in Notis præsertim, rerum suarum amore, et sui Fingalis gloria captus Cesarottius, apertissimè praevaricatur. Videnda etiam de Homero Odeporentica doctorum Anglorum scripta plurima, et præter Strabonem Lib. I., Bibliotheca Graeca Magni Fabricii.

(8) In Ed. Oliveti Operum Ciceronis, inter fragmenta ex incertis Cic. operibus, ita locus iste proponitur. (Seneca in Epist.) Si mihi vitæ spatium duplicetur, vel iis tantummodo Poëtis percurrendis, qui Lyrici á Graecis vocantur, non esse (existimo), suffecturum. Mihi quidem non hæc apud Senecam, legisse videor, sed apud Hieronymum; verum nec tanti est, nec vacat quaerere.

(9) Dixi in prima Oratione et Notis satis superque de testimoniis innumeris Poëtarum, Lyricorum præsertim, quibus Ecclesiæ Christianæ Graeci Patres in scriptis suis apologeticis utuntur sæpiissimè. Pleraque et præstantissima doctus et diligens Stobæus Monachus, in suis Eclogis nobis servavit. Simonidis præter alia fragmenta, Dionysius Halic. pulcherrimum affert et satis integrum in Lib. *περὶ Συνθέσεως*. Platonis vero veluti commentariolum in Simonidis quoddam testimonium, vide Tom. I. Operum Ed. Steph. pag. 138. et deinceps: sed locus est longiusculus, et mire vexatus ab Interpretibus, Serrano maximè, et antiquis etiam Librariis; etiam in illo manuscripto libro, ex quo præstantissima Scholia edidit doctus Ruhnkenius; quem manuscriptum librum Venetiis in Bibliotheca Marciana consului, et pleraque sphalmata in textu Platonis, cognovi esse X. Christi Saeculo antiquiora.

(10) Inter Plutarchi Opera exstat imperfectum quoddam opusculum, cui Titulus est: *Comparatio Aristophanis, et Menandri*. Ibi meritis laudibus Plutarchus effert Menandrum; in Aristophanem vero est paulò iniquior. Menandri, et Philemonis quæ supersunt omnia collegit Jo: Clericus, vertit, et illustravit. Amstelodami MDCCIX.

(11) Tametsi á quatuor saeculis huic rei incubuerint viri docti quamplurimi, ut Catalogos, Vitas, Bibliothecas exhiberent nobis Graecorum et Operum et Scriptorum; nova semper quotidie hujus generis scripta conficienda fuerunt. Et tamen, quota pars est nobis cognita Graecæ eruditionis et sapientiae, amissis Historiis Litterariis ferè omnibus, amissis Scriptoribus Physicis, As-

tronicis, Historicis, et eorum etiam qui supersunt, operibus et plurimis, et doctissimis; amissa magnarum Bibliothecarum notitia; denique doctissimis priorum temporum Scriptoribus Christianis maxima ex parte amissis? Nihilo tamen minus mitto Lili Giraldi doctas vigilias, mitto Vossii Senioris incredibilem diligentiam, mitto Stanlejum, mitto infinitos alios: Quis non miretur, post Magni Fabricii quatuordecim illa volumina Bibliothecae Graecae (quum Latina ejusdem, etiam post Ernesti additamenta, tribus non magnis voluminibus constet tota) locum etiam cito immensis Harlesii supplementis patuisse? Neque tamen dubito, quin magnis Harlesii supplementorum voluminibus, (Nonum ante hos annos decem Romae vidi) locus etiam deinceps supplementorum supplementis sit futurus; adeo diligentem docti viri, tota quidem culta Europâ, sed Italiâ praesertim et Angliâ huic rei dant operam. Exemplo esse potest toties edita, toties aucta Bibliotheca Patrum. Ea tandem Venetiis superiori dimidiato saeculo edita curis Galandi prioribus auctor multò; continuò Gallicciolii, docti viri supplementis est aucta; et Gallicciolium rursus euxerunt alii. Omnesque nunc, Deo favente, doctissimus juvenis Ang. Majus superaturus speratur.

(12) Herodoti elegantiam, perspicuitatem, et eam, quam Graeci *ἐνάργειαν*, Latini evidentiam dicunt (Cic. IV. Acad.), qua tibi res singulas Herodotus non tam narrat, quam ante oculos ponit; difficile dictu est quibus laudibus efferant veteres: Dionysius praesertim Halic. in opere numquam satis laudando *περὶ Συνθέσεως λόγου*; et Lucianus harum elegantiarum acerrimus iudex.

(13) De Demosthene, et Aeschine, ferè paribus, de eleganti Hyperide, dicendi leporibus nobili, de Lysiae mirabili tenuitate, de Lycurgo, adversario vel ipsi Demostheni pertimescendo, de Isocratis suavitate et copia; Dionysii *Opera Critica* legat, siquis praeclara multa de his omnibus velit cognoscere: praesertim vero ejus libellum illum, quo nihil melius in hoc genere habet Antiquitas, *De mirabili vi dicendi in Demosthene*. Tum etiam ille legendus, fortasse par omnibus, certe inferior nulli, M. Tullius in Libro *De claris Oratoribus*, et in *Oratore ad Brutum*. Sed qui voluerit, veluti egregia aliqua in Tabula, et Poëtarum et Historicorum, et Oratorum, tum Graecorum, tum etiam Latinorum meritam laudem agnoscere; Quintilianum adeat, et diligenter legat ejus Lib. X. Institutionum Oratoriarum: ibi facile intelliget, Homerum, Platonem, Demosthenem, Tullium excellere inter omnes,

.....*Velut inter ignes*
Luna minores.

(14) De Photii Bibliotheca, ejusque maxima utilitate nihil opus est dicere, quum notius nihil sit doctis omnibus. Ibi tamen praecipuè quae, et quanta amiserimus, deplorare potius quam agnoscere licet. Quot Historias rerum omnium, quot Syllogas, quod Eclogas (collectanea et excerpta nos dicimus) praestantissimas, ex infinitis aliorum historiis: ex. can. legatur Codex CLXI. ibi inter alia multa, Collectanea Sopatri Sophistae, immensae eruditionis opus, mirari licebit. Quid Juba? quid Callixenus? quid Rufus? quid Aristoxenus? quid toto illo opere innumerabiles alii? Sed haec olim fuerunt.

(15) Quantum in hac parte Graecis eorum posteri debeamus, nec breviter dici, nec facile credi potest. Terentianus Maurus de Elementis Rhythmicis, et Metricis, aliisque dum loquitur, appellat ex docti Lucilii testimonio, scripta Graecorum *Archetypha*..... *Unde haec sunt omnia nata.* Vitruvius legatur: ex Graecis omnia. Elementa Artium Liberalium Marciani legantur, Elementa Musicae doctae hujus, et Severini Boëtii: unde nisi ex Euclide, Aristoxeno, Aristide Quintiliano, et praesertim ex Claudio Ptolemaeo? Grammatici Critici Latini, ex Thrace scilicet et doctis reliquis Graecis. Poëtica, Rhetorica, docta verborum synthesis, unde nisi ex Aristotele, Dionysio, et Hermogene? Nam de scientiis Mathematicis omnibus quis est, qui dubitet? Denique vel solus Plinius legatur in Historia Naturali, et quantum debeamus Graecis quivis intelliget: unum dicam exempli causa. Veluit merito Plinius ad navigantium utilitatem, *de Ventis* non leviter scribere: Triginta ait se (si recte memoria teneo) ea tantum de re auctores Graecos legisse. De Astronomis et Geometris Graecis qui breviter multa et praeclara scire velit, praetermissis interim harum scientiarum Historiis, legat Vol. IV. praeclari operis doctissimi P. Andresii S. J.: ibi non sine voluptate cognoscet, quam illud verissimè dictum sit á Lucilio..... *Unde haec sunt omnia nata.*

(16) De Eusebio magna res est, quam á Cl. Angelo Majo expectamus, Armenio Sapiente Zorabio praestante adjutore. Zorabius egregiè Graecè doctus, ex Armenio codice praeclaro Graecè vertit de verbo ad verbum magnum Eusebii opus, Chronologicae antiquitatis Thesaurum, de quo ambigebatur utrum unquam exstitisset, dissentientibus hinc inde doctissimis viris. Hoc inquam Zorabius ex Armenio vertit Graecè, ex Graeco Majus continuò Latine, et collatis inter ipsos locis, verbis, et sensibus ingenti Sacrae et

prophanae Antiquitatis felicitate, eduntur volumina Mediolani. Opus ipsum utrum editum sit totum, ignoro; edi coeptum superiore anno, certò scio. Divina bonitas doctissimum juvenem ad publicum Ecclesiae bonum, et litterarum incrementum diutissimè servet incolumem!

(17) In editione Politicorum Aristotelis Elzeviriana, multa diligens Heinsius collegit illius maximi Aristotelici operis ex libris antiquorum fragmenta. Heinsii quidem diligentia laudanda; diutorem enim aureis hisci ramentis nitidam illam suam editionem fecit: sed juvat exclamare: *divitias miseras!*

(18) Vel hodie, quae Romae sunt reliqua pristini illius Romani splendoris vestigia, quae tametsi levissima, fuerunt tamen eruntque stupori, et imitationi posteritati universae; si Obeliscos ex Aegypto, et pauca inde non numina, sed monstra excipias; cetera ornamenta Artium, cuncta Graeca.

(19) *Si perstitisset* inquam; non enim perstit. Ubi semel graecè loqui vulgo didicere Romani, nihil nisi Graecum placebat. Itaque post primorum trium Caesarum aetatem cuncta ad Graecos vergere, Nerone, et principibus Urbis, et populo Graecis Artibus jam faventibus. Statuae etiam Romanis civibus positae Romae graecè scribentibus, ut Aeliano, atque aliis. Quid vero, quum commentaria de rebus suis Romanus Imperator clarissimus M. Aurelius, non latinè ut Julius, Caesarum primus; sed graecè edidit? Turpe hoc: sed illud fortasse turpius, quod hodie legimus in editione pulcherrima Operum Frontonis, non tam secundi, quam alterius Tullii, quae nobis post tot saecula, cura clarissimi Maji fruenda largitur; Mediolani, duobus voluminibus. Ibi igitur praeter alia multa, quibus vita, educatio, res gestae amborum Augustorum fratrum illustrantur; Epistolae etiam leguntur graecè, inter arma, à Romanis Imperatoribus, Romam ad Romanos missae. Post Antoninos, quid nisi sensim ruinae Imperii in Occidente? Aristides Quintilianus doctus illorum temporum scriptor, ait in principio sui Operis; se de Musica Scientia copiosè scripturum, ne res tam praeclara una cum ceteris disciplinis, quae planè in Occidente perierant, etiam periret. Non igitur immerito dixi, Romae Romanae Linguae cultum non diu stesisse.

(20) De Intermundiis Epicuri in quibus ille otiosos collocaverat Deos nonnulla hîc dicerem; sed notissima haec esse omnibus arbitror, qui aliquid norunt. Deos reliquerat nomine, re autem sustulerat Epicurus. Quid igitur homo religiosus fecit? quum mundi infiniti in infinito spatio quotidie Epicuro, imo singulis

paene momentis, orientur et occiderent; Deos, rem illi sanè inutilem, in ipsis intermundiis collocavit; ubi remota á procuratione rerum omnium tranquilla illorum natura,

Ipsa suis pollens opibus, nihil indiga nostri,

Nec benepromeritis capitur, nec tangitur ira. Lucret.

Theistae hodierni ab Epicureis quí distant? voculá: quod ille *Deos*, hi *Deum* relinquunt. Ó Kanti! quàm miserè tuis praestigiis non logicis, sed ἀλόγοις incautos adolescentes, ratione sopita, receptis prope solis ad judicandum sensibus, decepisti!

(21) Hoc loco, quum *De Legibus*, et *De Republica* Scripta Ciceronis commemoro, toties á Patribus Christianis Latinis, et praesertim á Divo Aurelio Augustino laudata, ita ut magnam nobilium fragmentorum partem ex Augustini Operibus habeamus desumptam; vix me contineo, quin toto impetu ferar adversus recentes plerosque Juris Naturalis Doctores, qui post Novi, et Veteris Testamenti apertissimam lucem, in principiis Juris Naturae, praesertim de fonte Naturalis obligationis humanae mentis, coecutiunt, balbutiunt, suisque lectoribus merum fumum, et nebulas vendunt: Quum Plato, et ex Platone Tullius, quibus nondum innotuerat vera lux Christus; tamen duce illo pertenui post hominis lapsum lumine, tam aperte de hoc fonte primo, necessario, et aeterno Juris Naturalis, tam multa, tam praeclare docuerint. Itaque Latini Patres, Augustinus praesertim quoties de Lege illa aeterna quae est, ut Cicero ait, mens ipsa summi Jovis (hoc est Conditoris et Patris omnium Dei) quae jubet ea, quae facienda sunt, prohibetque contraria, verba facturi sunt; vocibus, et sententiis iisdem utuntur Tullii. At fortasse non erat his locus. Scio. Sed quis teneat se, quum videat juventutem, Christi Baptismo ablutam, sublato principio Legis aeternae imperantis, et cogentis, atque huic malè suffecto *Utilitatis* principio, toties illo recautato versiculo,

Utilitas sola est Justi prope mater et Aequi;

tam audacter, veluti in praiceps rapi, et in merum Theismum, sic enim jam loquuntur; hoc est, aperte in Epicureismum compelli.

(22) Toto hoc loco, et deinceps etiam multo magis, ubi praeclaros quosque viros appello; Lectores monitos velim: me non omnes, ne praestantissimos quidem, doctos viros superioris aut nostrae hujus aetatis, aut voluisse hñc data opera (non enim hoc agebatur) aut potuisse (esset enim infinitum) singulos appellare. Ex praestantioribus, et notioribus paucos quosdam, veluti rei

testes, adduxi: quod Oratori scilicet, et Auditoribus sapientibus fuit satis.

(23) Tigranocerta fuit vetus Parthorum Regia: hucusque, in Interiore Asia, Graecae Linguae, Graecaeque Poëseos notitia atque usus penetrarunt: Babylonem etiam, in ipsam Aulam Persarum, post eorum expeditiones in Graeciam, quae nihil nisi ejusdem gloriam vehementer auxerunt. Videri possunt hujus generis multa apud Plutarchum, in egregie scripta Cimonis Vita, et in Crasso, ubi rem lectu dignissimam narrat de absciso capite Crassi, et histrione Graeco saltante Agavem, ex nobili Tragoedia Euripidis, in media ipsa coena regia.

(24) Tota inquam Europa huic studio eruendae é rudibus, et illustrandae Antiquitatis vacat. Sed ut dixi, Anglia et Italia praesertim. Tabulae Heracleenses, Tabulae Eugubinae, Acta Fratrum Arvalium, Scripta Clarissimorum Patrum Philonis, Didymi Alexandrini, Gregorii Agrigentini, Epistolae Martyris clarissimi Ignatii, Kalendaria antiquissima, Constantinopolitanum praecipue, tot Papyri rei Pontificiae, et Imperialis Diplomaticae illustrandae, tot Monumenta Sacra, per Italiam eruta, tot Artium Graecarum monumenta..... Sed quid ago? Stellas numerem prius, quam vel ea tantum narrem, quae Neapoli, Romae, Florentiae, Venetiis, Veronae, Eugubii, Ravennae, Bononiae, Mediolani, á Viris immortalibus Mazocchio, Maffei, Montfauconio ex Italia, Muratorio, Rosinio, Marinio, Martorellio, Lanzio, Morellio, Morcellio, Ang. Majo ex Cimeliis et privatis et publicis, é Bibliothecis, editorum et perpetuo edendorum Mss. ditissimis, feliciter eruta et eruenda, Italiae debet Europa. De Anglorum vero in edendis, totâ Insulâ, Universitatum, Virorum Principum, et doctarum Societatum impensis maximis, et prope incredibili munificentia, doctis omnibus, et Scientiarum et Artium incremento utilissimis vetustatis monumentis, tacere fortasse praestat, quam pauca loqui. Tamen de Sacrorum Biblitorum, tanta cura et diligentia, toties repetitis nobilissimis, et nitidissimis editionibus; de praestantissima Magni Chrysostomi Seviliana editione; de Chronologia, tẽr doctissimẽ editis Marmoribus Pariis, quorum secunda editio immensa eruditione praestat ceteris, tantopere illustrata; de Historia, tot clarissimis antiquitatibus Asiaticis, Palmyrenis, Atticis, tot doctis litteratis lapidibus, tot monumentis artium, et urbium clarissimarum, typorum formis eximiis splendidissimẽ editis, aliisque nuper advectis, edendis postea, mirifice locupletata; de litteris Romanis, et Graecis, prophanis et Sacris, classicorum omnium

innumeris praestantissimis editionibus, egregiè amplificatis: de his omnibus, ingratus essem, nisi haec pauca dixissem.

(25) Quod initio dixi, quemdam quiddam, nescio quid, ex mea superiore Oratione non satis probasse, tamquam sibi et suis fortasse dictum; nae ille vehementer errat, meique ingenii indolem, quantumque ego ab omni partium studio longissime absim; parum novit; quod quidem satis me ostendisse superioribus Orationibus existimabam. Sed fieri omnino non potest, dum hominum vitia reprehenduntur, quin haec reprehensio in aliquem mortalium cadat; frustra enim id vitium carperetur, nisi alicubi aliquis esse eo vitio vitiosus crederetur. Orator quidem ipse neminem nominat, nec designat; ille sibi facit injuriam, siquis ipse se suo indicio, quasi sorex, prodit. Veluti hoc anno, ego quidem neminem nomino, nec designo; sed vitium antiquissimum humani ingenii invidiam, et otium rem teterrimam, quae bonis Studiis, et claris Artibus ubique obstitit, obsistit etiam hodie, atque, ut opinor, obsistet, insector acriter: non quod pestem hanc expellere ex hominum natura oratiunculâ sperem; sed quod hoc erat Oratoris officium; quum ad lectionem et imitationem veterum Classicorum adolescentes hortarer, omni vi et contentione dicendi, pro incredibili rei utilitate, adversarios ridiculos, et plane contemnendos ostendere. Quod autem ego nunc feci; omnes omnino sapientes á remotissima antiquitate, et Sacri, et prophani, et externi, et nostrates, et Poëtae, et Historici, et Oratores, et ipsi Ecclesiae Patres, acerrimè ferè omnes fecerunt; ab antiquissimo Hesiodo et Platone (et hoc quidem maximè, adversus deceptores juventutis, iisdem ipsis artibus quibus nunc isti, suae aetatis sophistas), ad Emmanuelem Martinium, ad Feijoum, ad Florezium, omnesque nostrae aetatis doctos et sapientes viros. Atque haec de invidia. De otii vero amatoribus, nihil doctius, nihil magis veteri omnium rerum humanarum memoria comprobatum, quum illud Catullianum:

*Otium, Catulle, tibi molestum est,
Otium Reges prius, et beatas
Perdidit Urbes.*

